

Nr 27

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

Genom en den 5 april 1963 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 156, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 42 och 63 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

De i propositionen framlagda förslagen är av följande lydelse:

**1) Lag
om ändring i rättegångsbalken**

Härigenom förordnas, att 1 kap. 15 §, 3 kap. 2 §, 4 kap. 6 och 8 §§, 8 kap. 4, 6, 7 och 8 §§, 33 kap. 24 §, 50 kap. 4 och 9 §§, 51 kap. 4 och 9 §§, 52 kap. 3 och 8 §§, 55 kap. 4 och 9 §§ samt 56 kap. 4, 9 och 14 §§ rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 KAP.

15 §.

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bli slutförda under en tid av sex timmar. *Hinna ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen eller kräver ett måls handläggning mera än en dag*, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd. *Kan handläggningen av visst mål beräknas taga i anspråk mera än två dagar* må, om det kan ske utan olägenhet, avbrott i hand-

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bli slutförda under en tid av sex timmar. *Hinner huvudförhandling icke slutföras samma dag som den påbörjats*, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd; om det kan ske utan olägenhet, må dock avbrott i handläggningen, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst två söckendagar i veckan eller, om särskilda

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 kap. 15 § SFS 1956: 587 och beträffande 4 kap. 6 § SFS 1954: 234.

(Nuvarande lydelse)

läggningen, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst två söckendagar i veckan eller, om särskilda skäl föranleda därtill, högst tre söckendagar i veckan.

Om den — — — — — förordnar Konungen.

(Föreslagen lydelse)

skäl föranleda därtill, högst tre söckendagar i veckan.

3 KAP.

2 §.

Högsta domstolen — — — — — från hovrätt.

Att i högsta domstolen talan i visst fall må föras mot beslut av advokatsamfundets styrelse, stadgas i 8 kap. 8 §.

Att i högsta domstolen talan i visst fall må föras mot beslut av advokatsamfundets styrelse *eller annat samfundets organ*, stadgas i 8 kap. 8 §.

4 KAP.

6 §.

Valbar till nämndeman är man eller kvinna, som inom kommunen äger rösträtt vid val av fullmäktige och där har sitt hemvist samt fyllt tjugufem år, dock ej den som är i konkurs-tillstånd *eller av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning*. Lagfaren domare, befattningshavare vid domstol, åklagare, polisman eller advokat eller den som eljest har till yrke att föra andras talan inför rätta må ej vara nämndeman.

Valbar till nämndeman är man eller kvinna, som inom kommunen äger rösträtt vid val av fullmäktige och där har sitt hemvist samt fyllt tjugufem *men ej sjuttio* år, dock ej den som är i konkurstillstånd. Lagfaren domare, befattningshavare vid domstol, åklagare, polisman eller advokat eller den som eljest har till yrke att föra andras talan inför rätta må ej vara nämndeman.

Ej må — — — — — sex år.

8 §.

Nämndeman väljes för sex år, dock äge han avgå efter två år. Visar nämndeman giltigt hinder, må rätten även tidigare entlediga honom. Nämndeman, som fyllt sextio år, äge ock avgå ur nämnden. Upphör nämndeman att vara valbar, vare uppdraget förfallet.

Nämndeman väljes för sex år, dock äge han avgå efter två år. Visar nämndeman giltigt hinder, må rätten även tidigare entlediga honom. Nämndeman, som fyllt sextio år, äge ock avgå ur nämnden. Upphör nämndeman att vara valbar, vare uppdraget förfallet; *dock må den som uppnått sjuttio års ålder utan hinder därav tjänstgöra vid fortsatt behandling av mål, i vars handläggning han förut deltagit.*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 KAP.

4 §.

Vid utövande ————— god advokatsed.
 Verksamhet som advokat må icke bedrivs under form av aktiebolag eller i bolag med annan än advokat, med mindre advokatsamfundets styrelse medgiver undantag.

Verksamhet som advokat må icke bedrivs under form av aktiebolag. *Ej heller må sådan verksamhet bedrivs i bolag med annan än advokat, med mindre advokatsamfundets styrelse medgiver undantag.*

Det åligger ————— honom tillhör.

6 §.

Tillsyn över ————— denna tillsyn.
 Justitiekanslern äge att hos styrelsen påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt eller ej längre är behörig att vara advokat.

Justitiekanslern äge att hos styrelsen eller, i den mån så bestämts i stadgarna, hos annat samfundets organ påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt eller ej längre är behörig att vara advokat.

7 §.

Advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som eljest förfar oredligt, skall av advokatsamfundets styrelse uteslutas ur samfundet. Äro omständigheterna mildrande, äge styrelsen i stället tilldela honom varning.

Advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som eljest förfar oredligt, skall uteslutas ur advokatsamfundet. Äro omständigheterna mildrande, må i stället varning tilldelas honom.

Åsidosätter eljest advokat de plikter, som åvila honom som advokat, äge styrelsen meddela honom varning eller erinran. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må styrelsen utesluta honom ur samfundet.

Åsidosätter eljest advokat de plikter, som åvila honom som advokat, må varning eller erinran meddelas honom. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må han uteslutas ur samfundet.

Fråga om uteslutning som nu sagts, varning eller erinran prövas av samfundets styrelse eller, i den mån så bestämts i stadgarna, av annat samfundets organ.

Upphör advokat att vara svensk medborgare eller flyttar han ur riket eller inträder beträffande advokat sådan omständighet, att han enligt 2 § andra eller tredje stycket icke må antagas till ledamot av samfundet, vare han skyldig att genast utträda; gör han det ej, förordne styrelsen om hans uteslutning.

Upphör advokat att vara svensk medborgare eller inträder beträffande honom sådan omständighet, att han enligt 2 § andra eller tredje stycket icke må antagas till ledamot av samfundet, vare han skyldig att genast utträda; gör han det ej, förordne styrelsen om hans uteslutning. *Samma lag vare, om advokat flyttar ur riket och styrelsen ej medgiver, att han må kvarstå såsom ledamot av samfundet.*

(Nuvarande lydelse)

Styrelsen äge förordna, att beslut, varigenom någon uteslutits ur samfundet, genast skall gå i verkställighet.

(Föreslagen lydelse)

I beslut, varigenom någon uteslutits ur samfundet, må förordnas, att beslutet genast skall gå i verkställighet.

8 §.

Har advokatsamfundets styrelse avslagit någons ansökan om inträde i samfundet eller uteslutit någon därur, må han föra talan mot beslutet. Mot styrelsens beslut i fråga, som avses i 7 §, må talan föras av justitiekanslern.

Har inträde i advokatsamfundet vägrats någon eller har någon uteslutits därur, må han föra talan mot beslutet. Då det organ inom samfundet, som äger vidtaga åtgärd enligt 7 §, meddelat beslut i fråga som där avses, må talan mot beslutet föras av justitiekanslern.

Talan skall — — — — — högsta domstolen.

33 KAP.

24 §.

Underrätt förordne erforderligt antal stämmingsmän att, då de därför anlitas, verkställa delgivning. Förordnande meddelas för *visst kalenderår eller del därav* och må, om skäl äro därtill, av rätten återkallas. Stämmingsman skall, då han första gången förordnas, inför rätten avlägga ed, att han redligt och utan försumlighet skall uträtta de delgivningsärenden, som anförtros honom. Fjärdingsman vare utan särskilt förordnande stämmingsman.

Underrätt förordne erforderligt antal stämmingsmän att, då de därför anlitas, verkställa delgivning. Förordnande meddelas för *viss tid eller tills vidare* och må, om skäl äro därtill, av rätten återkallas. *Rätten skall årligen pröva förordnandets bestånd.* Stämmingsman skall, då han första gången förordnas, inför rätten avlägga ed, att han redligt och utan försumlighet skall uträtta de delgivningsärenden, som anförtros honom. Fjärdingsman vare utan särskilt förordnande stämmingsman.

Förteckning å — — — — — rättens kansli.

50 KAP.

4 §.

I vadeinlagen — — — — — — käranden yrkar.

Vill käranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i vadeinlagen uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid vadeinlagen. Vill käranden *eljest*, att vittne eller sakkunnig eller part under sanningsförsäkran skall höras inför rätten eller syn å stället skall hållas, skall han angiva det i vadeinlagen jämte skälen därtill. I vadeinlagen skall kär-

Käranden skall i vadeinlagen uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid vadeinlagen. Vill käranden, att *förnyat förhör* med vittne eller sakkunnig eller part under sanningsförsäkran skall *äga rum* eller *förnyad* syn å stället skall hållas, skall han angiva det i vadeinlagen jämte skälen där-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

randen ock angiva, om han vill, att motparten skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

till. I vadeinlagan skall käranden ock angiva, om han vill, att motparten skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Vadeinlagan skall — — — — — hans ombud.

9 §.

Genmålet skall — — — — — vill anföras.

Vill svaranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i genmålet uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid genmålet. Vill svaranden eljest, att vittne eller sakkunnig eller part under sanningsförsäkran skall höras inför rätten eller syn å stället skall hållas, skall han angiva det i genmålet jämte skälen därtill. I genmålet skall svaranden ock angiva, om han vill, att motparten skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Svaranden skall i genmålet uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid genmålet. Vill svaranden, att förnyat förhör med vittne eller sakkunnig eller part under sanningsförsäkran skall äga rum eller förnyad syn å stället skall hållas, skall han angiva det i genmålet jämte skälen därtill. I genmålet skall svaranden ock angiva, om han vill, att motparten skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Genmålet skall — — — — — hans ombud.

51 KAP.

4 §.

I vadeinlagan — — — — — käranden yrkar.

Vill käranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i vadeinlagan uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid vadeinlagan. Vill käranden eljest, att vittne eller sakkunnig skall höras inför rätten eller syn å stället skall hållas, skall han angiva det i vadeinlagan jämte skälen därtill. I vadeinlagan skall käranden ock angiva, om han vill, att målsägande eller den tilltalade skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Käranden skall i vadeinlagan uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid vadeinlagan. Vill käranden, att förnyat förhör med vittne eller sakkunnig skall äga rum eller förnyad syn å stället skall hållas, skall han angiva det i vadeinlagan jämte skälen därtill. I vadeinlagan skall käranden ock angiva, om han vill, att målsägande eller den tilltalade skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Är den — — — — — det angivas.

Vadeinlagan skall — — — — — hans ombud.

9 §.

Genmålet skall — — — — — vill anföras.

Vill svaranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i gen-

Svaranden skall i genmålet uppgiva de bevis han vill åberopa och vad

(Nuvarande lydelse)

målet uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid genmälet. Vill svaranden eljest, att vittne eller sakkunnig skall höras inför rätten eller syn å stället skall hållas, skall han angiva det i genmälet jämte skälen därtill. I genmälet skall svaranden ock angiva, om han vill, att målsägande eller den tilltalade skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Genmälet skall — — — — —

(Föreslagen lydelse)

han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid genmälet. Vill svaranden, att förnyat förhör med vittne eller sakkunnig skall äga rum eller förnyad syn å stället skall hållas, skall han angiva det i genmälet jämte skälen därtill. I genmälet skall svaranden ock angiva, om han vill, att målsägande eller den tilltalade skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

————— hans försvarare.

52 KAP.

3 §.

I besvärslagan — — — — —
Vill klaganden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i besvärslagan uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid besvärslagan.

Klaganden skall i besvärslagan uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid besvärslagan.

Besvärslagan skall — — — — —

————— hans ombud.

8 §.

Förklaringen skall — — — — —
Vill förklaranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i förklaringen uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid förklaringen.

Förklaranden skall i förklaringen uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid förklaringen.

Förklaringen skall — — — — —

————— hans försvarare.

55 KAP.

4 §.

I revisionsinlagan — — — — —
Anser kâranden — — — — —
Vill kâranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i revisionsinlagan uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. I tvistemål skall kâranden uppgiva anledningen till att beviset ej tidigare förebragts. Åberopar kâranden skrift-

kâranden yrkar.
————— stöd därför.
Kâranden skall i revisionsinlagan uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. I tvistemål skall kâranden, om beviset ej tidigare förebragts, uppgiva anledningen härtill. Åberopar kâranden skriftligt bevis, som ej

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

ligt bevis skall det i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid revisionsinlagan. I revisionsinlagan skall kâranden ock angiva, om han vill, att motparten eller i brottmål målsägande eller den tilltalade skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i högsta domstolen.

Är i ————— det angivas.
Revisionsinlagan skall ————— hans ombud.

9 §.

Genmålet skall ————— vill anföra.
Vill svaranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i genmålet uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. I tvistemål skall svaranden uppgiva anledningen till att beviset ej tidigare förebragts. Åberopar svaranden skriftligt bevis, skall det i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid genmålet. I genmålet skall svaranden ock angiva, om han vill, att motparten eller i brottmål målsägande eller den tilltalade skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i högsta domstolen.

tidigare förebragts, skall det i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid revisionsinlagan. I revisionsinlagan skall kâranden ock angiva, om han vill, att motparten eller i brottmål målsägande eller den tilltalade skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i högsta domstolen.

Genmålet skall ————— hans försvarare.

56 KAP.

4 §.

I besvärslinlagan ————— klaganden yrkar.
Anser klaganden ————— stöd därför.
Vill klaganden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i besvärslinlagan uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid besvärslinlagan.

Klaganden skall i besvärslinlagan uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid besvärslinlagan.

Besvärslinlagan skall ————— hans ombud.

9 §.

Förklaringen skall ————— vill anföra.
Vill förklaranden åberopa bevis, som ej tidigare förebragts, skall han i förklaringen uppgiva beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller

Förklaranden skall i förklaringen uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvud-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

styrkt avskrift fogas vid förklaringen.

skrift eller styrkt avskrift fogas vid förklaringen.

Förklaringen skall — — — — — hans försvarare.

14 §.

Vad i detta kapitel är stadgat äge motsvarande tillämpning i fråga om besvär mot beslut av advokatsamfundets styrelse; i dylikt mål gälle dock följande avvikelser:

Vad i detta kapitel är stadgat äge motsvarande tillämpning i fråga om besvär, som avses i 8 kap. 8 §; i dylikt mål gälle dock följande avvikelser:

1. Den som — — — — — ej tillämpning.
2. Om ej — — — — — högsta domstolen.
3. Tillfälle skall lämnas *styrelsen* inom advokatsamfundet, som meddelat beslutet, att inkomma med skriftlig förklaring och att, då part höres muntligen, därvid yttra sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

Utan hinder av vad som stadgas i 4 kap. 8 § äger den som vid lagens ikraftträdande är vald till nämndeman att även efter fyllda sjuttio år fullgöra uppdraget till valperiodens slut.

Föres talan mot dom eller beslut, som meddelats före lagens ikraftträdande, skall vad i äldre lag är stadgat om skyldighet för parterna att lämna bevisuppgift i den högre rätten fortfarande äga tillämpning.

2) Lag

om ändrad lydelse av 42 och 63 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472)

Härigenom förordnas, att 42 och 63 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

42 §.

Beslut i disciplinmål varigenom disciplinstraff, förverkandepåföljd eller ersättningsskyldighet ålagts skall ofördröjligen skriftligen delgivas den mot vilken beslutet riktar sig. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga om han vill klaga över beslutet.

Beslut i disciplinmål varigenom disciplinstraff, förverkandepåföljd eller ersättningsskyldighet ålagts *jämte, där auditören avgivit yttrande och ej biträtt beslutet, besked här- om* skall ofördröjligen skriftligen delgivas den mot vilken beslutet riktar sig. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga om han vill klaga över beslutet.

63 §.

Om protokoll i ersättningsmål äger vad i 41 § stadgas motsvarande tillämpning. Beslut varigenom ersättningsskyldighet ålagts skall skriftligen delgivas den ersättningsskyldige. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga om han vill klaga över beslutet.

Om protokoll i ersättningsmål äger vad i 41 § stadgas motsvarande tillämpning. Beslut varigenom ersättningsskyldighet ålagts *jämte, där auditören ej biträtt beslutet, besked härom* skall skriftligen delgivas den ersättningsskyldige. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga om han vill klaga över beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås olika ändringar i rättegångsbalken. Främst med hänsyn till utvecklingen mot fem dagars arbetsvecka förordas en viss utvidgning av möjligheterna att göra avbrott i huvudförhandling. Enligt förslaget införes vidare en övre åldersgräns om 70 år för valbarhet till nämndeman; dessutom upphäves villkoret att den som är omhändertagen av fattigvården för varaktig försörjning ej är valbar till nämndeman. Reglerna om

†1 Bihang till riksdagens protokoll 1963. 9 saml. 1 avd. Nr 27

advokatväsendet föreslås ändrade bland annat så, att den disciplinära bestraffningsrätt, som nu tillkommer advokatsamfundets styrelse, skall genom föreskrift i samfundets stadgar kunna överflyttas på annan ort inom samfundet. Därjämte öppnas enligt propositionen möjlighet för underrätt att förordna stämningsman för längre tid än ett år, med skyldighet dock för rätten att årligen pröva förordnandets bestånd. Slutligen förordas att part vid fullföljd av talan skall i den högre instansen lämna en mera fullständig bevisuppgift än som för närvarande krävs enligt rättegångsbalkens bestämmelser.

Enligt föreslagen ändring i militära rättegångslagen skall person, som ålagts disciplinstraff eller ersättningsskyldighet, i förekommande fall upplysas om att auditören icke biträtt beslutet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1963.

I. Avbrott i huvudförhandling m. m.

Inom justitiedepartementet har upprättats en den 20 oktober 1962 dagtecknad promemoria (stencilerad) med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 15 § rättegångsbalken. Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, Göta hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Övre Norrland, Stockholms rådhusrätt, rådhusrätten i Malmö, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Föreningen Sveriges landsfogdar, Föreningen Sveriges stadsfiskaler, Föreningen Sveriges landsfiskaler och Sveriges advokatsamfund. Riksåklagarämbetet har överlämnat yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Redogörelse för innehållet i ovan nämnda departementspromemoria samt för avgivna remissyttranden lämnas i propositionen å s. 13—18.

Gällande bestämmelser m. m.

I 1 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken stadgas att underrätt ej må utan synnerliga skäl till huvudförhandling på samma dag utsätta flera mål, än att de kan beräknas bli slutförda under en tid av sex timmar. Hinner ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen eller kräver ett måls handläggning mera än en dag, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd. Kan handläggningen av visst mål beräknas taga i anspråk mera än två dagar, må, om det kan ske utan olägenhet, *avbrott* i handläggningen, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst två söckendagar i veckan eller, om särskilda skäl föranleder därtill, högst tre söckendagar i veckan.

Reglerna i 1 kap. 15 § första stycket blir genom hänvisningar i 50 kap. 15 §, 51 kap. 15 § och 55 kap. 15 § tillämpliga även på förfarandet i hovrätt och högsta domstolen.

Närmare stadganden om huvudförhandling i underrätt har givits i 43 kap. såvitt avser tvistemål och i 46 kap. beträffande mål, vari allmänt åtal föres. Rörande övriga brottmål ges bestämmelser i 47 kap., väsentligen genom hänvisningar till 46 kap. Enligt 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § (jfr 47 kap. 24 §) skall huvudförhandling i såväl tvistemål som brottmål, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling får uppskjutas — d. v. s. *uppskov* får meddelas — endast under vissa i första styckena av 43 kap. 11 § och av 46 kap. 11 § särskilt angivna förutsättningar. Om huvudförhandlingen uppskjutes, skall den återupptagas så snart det lämpligen kan ske. Har uppskov meddelats, kan den vidare handläggningen bli antingen en fortsatt huvudförhandling eller en ny huvudförhandling. Härom stadgas närmare i andra styckena av sistnämnda båda paragrafer. Skillnaden mellan fortsatt och ny huvudförhandling framgår av 43 kap. 13 § och 46 kap. 13 §.

Bestämmelserna i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § är, såvitt här är i fråga, tillämpliga jämväl på huvudförhandling i hovrätt och högsta domstolen (se 50 kap. 15 §, 51 kap. 15 § och 55 kap. 15 §).

I departementspromemorian lämnas en redogörelse för tidigare reformkrav rörande reglerna om avbrott i huvudförhandling. Av denna redogörelse må här endast återges följande. Vid 1962 års vårriksdag framlades en proposition (nr 63), vari lördagarna under april och maj föreslogs bli — i likhet med lördagarna under juni, juli, augusti och september — jämställda med s. k. bankfridagar. Därefter väcktes vid samma riksdag två likalydande motioner (I: 562 och II: 676) med hemställan att riksdagen med anledning av propositionen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att riksdagen snarast måtte föreläggas förslag till sådan ändring av 1 kap. 15 § att huvudförhandling vid allmän underrätt icke behövde hållas på lördag. I motionerna framhölls bl. a. angelägenheten av att bestämmelserna i 1 kap. 15 § anpassades till lagstiftningen om sommarlördagars likställande med bankfridagar. Vidare anfördes:

Om det icke anses lämpligt, att ordet »helgfria» gives sådan innebörd, att de s. k. bankfridagarna undantagas, kan frågan såsom i propositionen antytts lösas genom att möjligheten till avbrott i huvudförhandling utsträcker till alla huvudförhandlingar, som sträcka sig över mer än en dag. För en sådan lösning tala även andra skäl av praktisk art. Särskilt då en huvudförhandling oförutsett förlänges kan det många gånger vara svårt att samla alla medverkande till just nästa dag, och även lokalsvårigheter kunna förekomma. En något större rörelsefrihet för domstolarna är därför önskvärd.

Första lagutskottet förklarade i utlåtande nr 16 att utskottet anslöt sig till uppfattningen, att olika skäl talade för en ändring av reglerna i 1 kap. 15 § i överensstämmelse med motionernas syfte. Problemet kunde enligt utskottet dock kräva viss utredning. Någon ändring borde därför icke genomföras i det då förevarande sammanhanget. Utskottet hänvisade också till att frågan var under behandling i justitiedepartementet. På grund härav ansåg

utskottet något initiativ i frågan icke böra tagas från riksdagens sida. Utskottet hemställde således att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen godkände utskottets utlåtande (Rskr nr 111).

Det skall tilläggas att efter lagstiftning, som trätt i kraft den 1 april 1962, lördagarna under månaderna april—september är likställda med bankfridagar (SFS 1962: 53—56).

Yttrandena

Samtliga remissinstanser har i princip tillstyrkt det framlagda förslaget till ändring av 1 kap. 15 § rättegångsbalken.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Kling, anförde vid remiss till lagrådet av förevarande förslag, såvitt nu är i fråga, följande:

Om ej alla till viss huvudförhandlingsdag utsatta mål hinner behandlas under dagen, skall enligt 1 kap. 15 § rättegångsbalken sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd. I ovanligt tidskrävande mål finnes dock möjlighet att göra undantag härifrån. Då handläggningen av ett mål kan beräknas taga mera än två dagar i anspråk, får nämligen jämlikt samma lagrum avbrott i huvudförhandlingen äga rum, såframt det kan ske utan olägenhet. Avbrott får emellertid i regel icke ske med mera än två söckendagar i veckan. Om särskilda skäl föranleder därtill, kan dock avbrott i tre söckendagar per vecka ifrågakomma.

Under dessa regler faller till en början den situationen, att något eller några av de till viss dag utsatta målen icke ens hinner påbörjas under dagen. I denna situation, där fråga ej är om att sörja för behovet av koncentration i rättegången, bör det till vinnande av en smidigare ordning än den nuvarande överlåtas åt domstolen att med beaktande av omständigheterna i det föreliggande fallet bestämma, om huvudförhandlingen, såsom för närvarande är stadgat, skall påbörjas nästföljande söckendag eller om den skall inställas och utsättas till senare dag. Det förslag härom, som framlagts i promemorian och gillats av samtliga remissorgan, kan jag alltså biträda.

Under 1 kap. 15 § rättegångsbalken faller också den situationen, att huvudförhandlingen väl hunnit påbörjas men icke slutföras den dag, till vilken målet utsatts. Vid regleringen av denna situation kräver intresset av koncentration i rättegången beaktande. För att i önskvärd utsträckning tillgodose detta intresse bör framgent liksom hittills huvudregeln vara, att förhandlingen skall pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd. I överensstämmelse med vad som föreslagits i promemorian och tillstyrkts av remissorganen bör emellertid den möjlighet att göra kortare avbrott, som nu finnes i de särskilt tidskrävande målen, stå till buds jämväl i andra mål, där huvudförhandlingen icke hinner slutföras samma dag som den påbörjats.

En sådan jämkning av nuvarande ordning förefaller nämligen önskvärd med hänsyn till den utveckling mot fria lördagar, som ägt rum och fortfarande äger rum i samhället. Den förordade jämkningen gör det dessutom möjligt att undvika en del praktiska olägenheter, som en alltför stel tidsreglering lätt skapar på förevarande område. Det torde icke behöva befaras, att denna utvidgning av avbrottsregelns tillämplighetsområde skall leda till missbruk. Fördelarna med en koncentrerad rättegång är numera så allmänt erkända, att avbrott i huvudförhandlingen med all sannolikhet icke kommer att göras i onödan.

Den i några remissvar berörda frågan om den systematiska behandlingen av avbrotts- och uppskovsreglerna var föremål för övervägande så sent som vid 1956 års ändringar av dessa regler. Jag är icke beredd att nu taga upp frågan till förnyad prövning.

II. Valbarhet till nämndeman

I ett den 12 januari 1961 avgivet betänkande angående underrätterna (SOU 1961: 6) har *stadsdomstolsutredningen* behandlat åtskilliga frågor av skilda slag. Utredningen har jämte annat föreslagit ändrade bestämmelser om valbarhet till nämndeman. Yttranden över betänkandet i den del, som omfattar bl. a. nämnda förslag, har efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, alla hovrätter, lagberedningen, samtliga rådhusrätter och magistrater (för rådhusrätt och magistrat samfällt användes i det följande endast benämningen rådhusrätt), kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, förste stadsfogdarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping, besvärssakkunniga, 1951 års rättegångskommitté, utredningen om hovrätternas domförhet, 1955 års stadsutredning, uppbördsorganisationskommittén, 1957 års polisutredning, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Föreningen Sveriges stadsfiskaler, Föreningen Sveriges polismästare, Föreningen Sveriges landsfiskaler, Föreningen Sveriges stadsfogdar, Föreningen Sveriges kommunalborgmästare, Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister, Svenska exekutionsmännens riksförbund, Sveriges juristförbund, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd, dispaschörerna i Stockholm och Göteborg samt Stockholms nämndemannaförening. Riksåklagarämbetet har bifogat yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Överståthållarämbetet och länsstyrelserna har överlämnat yttranden bl. a. från ett stort antal kommunala nämnder och beslutande organ. Tillfälle att yttra sig har beretts Föreningen Sveriges landsfogdar, handelskammaren i Göteborg och Stockholms borgerskap, vilka emellertid ej inkommit med yttranden.

I propositionen lämnas å s. 21—24 en närmare redogörelse för stadsdom-

stolsutredningens betänkande i hithörande delar samt för avgivna remissytiranden.

Gällande bestämmelser m. m.

I 4 kap. 5—10 §§ rättegångsbalken ges föreskrifter om val av nämndemän vid de allmänna underrätterna m. m. Enligt 5 § skall rätten, om till ett tingslag hör mer än en kommun, fördela antalet nämndemän mellan kommunerna i förhållande till deras folkmängd; varje kommun skall dock utse minst en nämndeman. Val förrättas av kommunens fullmäktige. Villkoren för valbarhet till nämndeman upptages i 6 §. Valbar är man eller kvinna, som inom kommunen äger rösträtt vid val av fullmäktige och där har sitt hemvist samt fyllt 25 år. Den som är i konkurstillstånd eller omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning är dock icke valbar. Dessutom gäller att den som tillhör vissa yrkesgrupper med anknytning till domstolsväsendet — lagfaren domare, befattningshavare vid domstol, åklagare, polisman eller advokat eller den som eljest har till yrke att föra andras talan inför rätta — icke är behörig att vara nämndeman. Annan än den, som fyllt 60 år eller eljest uppger giltigt hinder, får ej vägra att mottaga nämndemansuppdrag. Den som avgått ur nämnden är ej skyldig att åter inträda förrän efter sex år. Enligt 7 § skall klagan över nämndemansval föras hos rätten. I 8 § stadgas att nämndeman väljes för sex år. Han äger dock avgå efter två år. Visar nämndeman giltigt hinder, kan rätten även tidigare entlediga honom. Nämndeman, som fyllt 60 år, äger också avgå ur nämnden. Upphör nämndeman att vara valbar, är uppdraget förfallet. Någon skyldighet för nämndeman att avgå vid viss ålder har icke föreskrivits. Jämlikt 9 § är nämndeman, som entledigats eller eljest avgått men alltjämt är valbar, skyldig att fortfarande fullgöra uppdraget, till dess rätten underrättats om att annan blivit vald, samt att även därefter tjänstgöra vid fortsatt behandling av mål, i vars handläggning han förut deltagit. Slutligen föreskrives i 10 § att, om nämndeman är av jäv hindrad att tjänstgöra eller om han utblir från rättens sammanträde och annan nämndeman icke kan infinna sig utan tidsutdräkt, till tjänstgöring i nämnden kan kallas någon som är valbar till nämndeman för domkretsen.

Beträffande vattenrättsnämndemän och ägodelningsnämndemän gäller särskilda valbestämmelser. Enligt 11 kap. 2 § vattenlagen må vattenrättsnämndeman ej ha uppnått 65 års ålder. I övrigt skall om valbarhet till vattenrättsnämndeman vad som stadgats om nämndeman vid häradsrätt äga motsvarande tillämpning. Den som uppnått 65 års ålder må utan hinder därav tjänstgöra i mål, varmed han förut tagit befattning som vattenrättsnämndeman. I 4 § av samma kapitel stadgas bl. a. att vattenrättsnämndeman utses för sex år. Har vattenrättsnämndeman upphört att vara valbar, skall nytt val äga rum. Liknande bestämmelser gäller i fråga om ägodelningsnämndemän (se 21 kap. 2, 3 och 5 §§ i jorddelningslagen).

Med anledning av hänvisningen i 4 kap. 6 § rättegångsbalken till reglerna om rösträtt vid val av fullmäktige inom kommunen må nämnas, att dessa

regler är upptagna i 6 § 1953 års kommunallag och 6 § 1957 års kommunallag för Stockholm. Dylig rösträtt tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven svensk medborgare, som senast under nästföregående kalenderår uppnått 21 års ålder och ej är omyndig.

Av intresse i förevarande sammanhang är även bestämmelserna om valbarhet och behörighet till riksdagsman (§§ 9, 19 och 26 riksdagsordningen) samt om valbarhet till fullmäktige för kommun (7 § kommunallagen och 7 § kommunallagen för Stockholm). Någon övre åldersgräns för valbarhet till sådana uppdrag finnes icke föreskriven. Ej heller gäller här som diskvalifikationsgrund, att vederbörande är omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning. Konkurstillstånd utgör däremot diskvalifikationsgrund även beträffande dessa uppdrag.

I fråga om den historiska bakgrunden till 4 kap. 6 § rättegångsbalken må nämnas, att detta lagrum vid balkens utfärdande år 1942 hade en annan lydelse än den nuvarande. Som allmän förutsättning för valbarhet till nämndeman uppställdes i den ursprungliga lydelsen, att vederbörande ägde rösträtt på kommunalstämma eller vid val av stadsfullmäktige. Vid tiden för stadgandets tillkomst innebar detta bl. a. att från valbarhet uteslöts den, som var försatt i konkurs eller omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning. I remiss till lagrådet år 1947 (prop. nr 188) anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, att sagda regel, som då gällde även för andra kommunala förtroendeuppdrag, tydligen alltjämt borde bibehållas. Emellertid hade genom lagändring den 1 juni 1945 konkurs- och fattigvårdsstrecken upphävts såsom diskvalifikationsgrunder för kommunal rösträtt. Det var enligt departementschefen därför ej längre tillräckligt att på förevarande punkt hänvisa till rösträttsreglerna, utan uttrycklig föreskrift måste meddelas om att behörighet att vara nämndeman ej tillkom den, som var i konkurstillstånd eller omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning. Departementschefen föreslog en ändring av paragrafen i överensstämmelse härmed. Förslaget antogs sedermera av 1947 års riksdag.

Det må i anslutning till nyssnämnda departementschefsuttalande framhållas, att såsom villkor för att inneha uppdrag som kommunalfullmäktig eller stadsfullmäktig tidigare gällde, att vederbörande icke var omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning. Detta villkor avskaffades emellertid samtidigt med genomförandet av kommunallagen år 1953.

Yttrandena

Av utredningen framlagt förslag om införande av en övre åldersgräns på 70 år för valbarhet till nämndeman har vunnit anslutning hos flertalet av de remissinstanser som behandlat denna fråga.

Vidare har det av utredningen föreslagna slopandet av det för valbarhet till nämndeman nu gällande villkoret, att vederbörande icke är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning, vid remissbehandlingen så gott som undantagslöst tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Frågans behandling vid 1962 års riksdag

Vid 1962 års riksdag väcktes i andra kammaren en motion (II: 358) om införande av en övre åldersgräns för nämndemän. I utlåtande med anledning av motionen anförde första lagutskottet (utlåtande nr 7) att utskottet anslöt sig till den i motionen uttalade uppfattningen, att vissa tungt vägande skäl talade för införande av en övre åldersgräns för nämndemän. Emellertid hade utskottet inhämtat, att en proposition var under utarbetande, vari bland annat stadsdomstolsutredningens förslag i frågan skulle behandlas. Utskottet ansåg därför något initiativ i det rådande läget icke böra tagas från riksdagens sida utan hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, vilket också blev riksdagens beslut.

Departementschefen

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen:

Rättegångsbalken föreskriver icke någon övre åldersgräns för behörighet såsom nämndeman i häradsrätt eller rådhusrätt. Stadsdomstolsutredningen, som behandlat frågan om en sådan gräns, har funnit det mindre tillfredsställande, att nämndeman i allmän underrätt skall sköta domarsysslor ännu vid en ålder, som avsevärt överstiger den ålder av 67 år, då lagfaren domare är skyldig att avgå från sin tjänst. Utredningen har därför föreslagit att en övre åldersgräns om 70 år införes för underrätternas nämndemän. Förslaget innebär dels att den som fyllt 70 år icke kan väljas till nämndeman, dels ock att nämndeman, som under löpande mandatperiod uppnår denna ålder, är skyldig att frånträda uppdraget.

Såsom första lagutskottet i ett förra året avgivet yttrande funnit, talar beaktansvärda skäl för att en övre åldersgräns stipuleras för valbarhet till nämndeman i allmän underrätt. Därmed ökas garantierna för att i nämnden icke kommer att sitta personer, som på grund av alltför hög ålder är mindre skickade att tjänstgöra såsom domare. Även om de organ, som har att välja nämndemän, fullgör denna uppgift med stor omsorg, får likväl icke förbises, att det mången gång kan vara vanskligt att avgöra, huruvida en viss till nämndeman föreslagen person med hänsyn till sin ålder kommer att vara i stånd att under mandatperioden på tillfredsställande sätt fullgöra med nämndemansuppdraget förenade åligganden, särskilt som mandatperioden är så lång som sex år. I likhet med flertalet remissorgan vill jag därför förorda utredningens förslag att införa en övre åldersgräns för nämndemän i allmän underrätt. På något håll har under remissbehandlingen uttalats farhågor för att erforderligt antal nämndemän icke skulle kunna uppbringas inom lägre åldersskikt. Dessa farhågor förefaller emellertid överdrivna. Det kan förtjäna framhållas, att den väsentliga höjning av nämndemans arvode, som nyligen skett, gör det möjligt att bättre än förut ekonomiskt kompensera yrkesverksamma personer, som tjänstgör såsom nämndemän.

I likhet med utredningen och ett stort antal remissorgan anser jag ålders-

gränsen lämpligen böra sättas vid 70 år. Sant är, att en lägre åldersgräns gäller för vattenrättsnämndemän och ägodelningsnämndemän. Detta är emellertid motiverat med hänsyn till de särskilda förhållanden, under vilka vattendomstolar och ägodelningsrätter arbetar.

Liksom flertalet remissorgan ansluter jag mig till utredningens förslag, att nämndemansuppdraget skall förfalla, om nämndeman under löpande mandatperiod uppnår den övre åldersgränsen. En sådan ordning överensstämmer med vad som för närvarande gäller i fråga om vattenrättsnämndemän och ägodelningsnämndemän. Att låta nämndeman, som under pågående mandatperiod uppnår 70 års ålder, kvarsitta mandatperioden ut, skulle minska värdet med åldersgränsen och dessutom leda till mindre önskvärda ojämnheter, i det att en nämndeman skulle nödgas avgå strax efter det han fyllt 70 år, medan en annan skulle få kvarsitta till dess han närmar sig 76 års ålder.

Då nämndemansuppdraget förfaller av den anledningen att vederbörande uppnår den övre åldersgränsen, bör han likväl, såsom utredningen föreslagit, vara behörig att tjänstgöra i mål, varmed han förut såsom nämndeman tagit befattning. En sådan regel motsvarar vad som gäller för ägodelningsnämndemän och vattenrättsnämndemän.

För att mildra övergången till den nya ordningen bör den som vid lagändringens ikraftträdande är vald till nämndeman äga fullgöra uppdraget till mandatperiodens slut, även om han under perioden skulle fylla 70 år. Utredningens förslag härom kan jag alltså biträda.

För valbarhet till nämndeman gäller för närvarande bl. a. det villkoret, att vederbörande icke får vara omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning. Allmän enighet synes råda om att detta villkor, som torde vara utan praktisk betydelse och saknar motsvarighet i fråga om åtskilliga andra förtroendeuppdrag, bör upphävas. Jag delar denna uppfattning och tillstyrker alltså det förslag härom, som utredningen framlagt.

De ändringar, som här förordats, berör 4 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken men återverkar på andra håll i lagstiftningen, i den mån där hänvisas till vad som gäller om valbarhet till nämndeman vid allmän underrätt (se t. ex. 11 kap. 2 § vattenlagen, 21 kap. 2 § jorddelningslagen och 98 § militära rättegångslagen).

III. Vissa ändringar rörande advokatväsendet

Inledning

I skrivelse den 29 augusti 1962 har *Sveriges advokatsamfund* framlagt förslag dels till lag om ändring i vissa delar av rättegångsbalken, dels till lag om ändrad lydelse av 26 och 38 §§ lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, den s. k. sekretesslagen, dels ock till nya stadgar för samfundet.

Över framställningen har yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet,

riksåklagarämbetet, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms och Göteborgs rådhusrätter, offentlighetskommittén, Föreningarna Sveriges häradsförordningar, Sveriges stadsdomare och Sveriges landsfogdar samt Sveriges juristförbund. Riksåklagarämbetet har överlämnat yttranden av statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt Föreningarna Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfiskaler.

Till grund för framställningen ligger ett utförligt, tryckt betänkande, avgivet den 13 november 1961 av en inom samfundet utsedd stadgekommitté. Efter det att olika organ inom samfundet yttrat sig över de av kommittén framlagda förslagen till ändringar i berörda lagar och till nya stadgar, godkände samfundet vid årsmöte i maj 1962 — fränsett en obetydlig jämkning i ett stadgande — de båda lagförslagen samt antog, med erforderlig kvalificerad majoritet, förslaget till stadgar med vissa ändringar.

De av samfundet framlagda lagförslagen innefattar en tämligen omfattande revision av det för advokatväsendet gällande regelsystemet. I förevarande sammanhang må nämnas att sådan ändring av rättegångsbalken förordas att den på advokatsamfundets styrelse ankommande uppgiften att vidtaga disciplinär åtgärd mot pliktförsumlig advokat skall genom bestämmelse i samfundets stadgar kunna överflyttas till annat samfundets organ, i förslagen benämnt disciplinnämnden. Vidare föreslås de ändringarna av rättegångsbalken att möjligheten till dispens från förbudet att bedriva advokatverksamhet i aktiebolagsform upphäves och att skyldigheten att utträda ur samfundet vid flyttning ur riket modifieras.

Beträffande förslaget till nya stadgar må i detta sammanhang nämnas att det innehåller bl. a. ändrade regler om utövningen av samfundets högsta beslutande myndighet. Medan denna nu tillkommer de enskilda samfundsledamöterna, som vid 1963 års ingång var 1 173 till antalet, direkt å allmänt möte, skall den enligt förslaget utövas av fullmäktige, valda avdelningsvis efter vissa grunder till ett antal, som beräknas till omkring 55. Vad särskilt angår den förut berörda disciplinnämnden föreskrives i stadgeförslaget, att fullmäktige skall välja en sådan nämnd, och meddelas däri närmare bestämmelser om nämndens sammansättning, arbetsuppgifter, beslutförhet och verksamhetsformer.

Beträffande advokatsamfundets förslag, såvitt det avser ovan berörda frågor, får utskottet hänvisa till i propositionen å s. 30—33 respektive 39—40 lämnade redogörelser.

Gällande rätt

I fråga om utövningen av den disciplinära myndigheten inom advokatsamfundet gäller följande: Enligt 8 kap. 6 § rättegångsbalken utövas tillsynen över advokatväsendet av advokatsamfundets styrelse. Justitiekanslern äger enligt samma lagrum hos styrelsen påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt eller icke längre är be-

hörig att vara advokat. I 8 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken stadgas, att advokatsamfundets styrelse skall ur samfundet utesluta advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som eljest förfar oredligt; då omständigheterna är mildrande, må dock styrelsen i stället tilldela honom varning. Asidosätter advokat eljest de plikter, som åvilar honom som advokat, äger styrelsen enligt 8 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken meddela honom varning eller erinran. Är i sådant fall omständigheterna synnerligen försvårande, må styrelsen utesluta honom ur samfundet. I tredje stycket av sistnämnda paragraf stadgas skyldighet för advokat, vars behörighet upphört, att genast utträda ur samfundet; gör han det ej skall styrelsen utesluta honom. Jämlikt 8 kap. 7 § sista stycket rättegångsbalken äger styrelsen förordna, att beslut, varigenom någon uteslutits ur samfundet genast skall gå i verkställighet. I 8 kap. 8 § rättegångsbalken regleras rätten att överklaga beslut, som meddelats av advokatsamfundets styrelse. Har styrelsen avslagit någons ansökan om inträde i samfundet eller uteslutit någon därur, äger han föra talan mot beslutet genom besvär till högsta domstolen. Mot beslut i fråga, som avses i 7 § samma kapitel, äger justitiekanslern föra talan likaledes genom besvär till högsta domstolen. Enligt 56 kap. 14 § rättegångsbalken äger bestämmelserna om besvär mot hovrätts beslut motsvarande tillämpning i fråga om besvär mot beslut av advokatsamfundets styrelse. I dylikt mål gäller dock enligt samma lagrum vissa avvikelser. Bland annat uppställs i lagrummet den särbestämelsen, att tillfälle skall lämnas advokatsamfundets styrelse att inkomma med skriftlig förklaring och att, då part höres muntligen, därvid yttra sig.

Beträffande formen för bedrivande av advokatverksamhet stadgas i 8 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken att sådan verksamhet icke må bedrivas under form av aktiebolag eller i bolag med annan än advokat, med mindre advokatsamfundets styrelse medger undantag.

Vad slutligen angår verkan av advokats flyttning ur riket gäller enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken att advokat, som flyttar ur riket, är skyldig att genast utträda ur samfundet; gör han det ej, skall styrelsen förordna om hans uteslutning.

Remissyttrandena

I de avgivna yttrandena har förslaget att inrätta en disciplinnämnd tillstyrkt eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. I yttrandena återfinnes till stor del samma synpunkter som de, åt vilka samfundets stadgekommitté givit uttryck i sitt betänkande. Ej heller förslagen om ändring av bestämmelserna om formen för bedrivande av advokatverksamhet och om verkan av advokats flyttning ur riket har föranlett någon erinran från remissorganens sida.

Närmare redogörelse för innehållet i de avgivna yttrandena, såvitt de berör förslaget att inrätta en disciplinnämnd, lämnas i propositionen å s. 33—36.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen* i fråga om inrättandet av en disciplinnämnd: Advokatsamfundets stadsekommitté har på ett ingående sätt redogjort för styrelsens omfattande arbetsbörda och den betydande stegringen däri under årens lopp, icke minst efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1948. Jag saknar all anledning att ifrågasätta riktigheten av samfundets uttalande i framställningen till Kungl. Maj:t, att arbetsbördan blivit så betungande, att den endast med avsevärda svårigheter kunnat bemästras. Den viktigaste orsaken till den inträdda ökningen är att söka i disciplinärendena, och det är därför naturligt, att samfundet ansett sig kunna vinna den behövliga lättningen genom en förändrad ordning för handläggningen av dessa ärenden. Förslaget härutinnan innebär, att den disciplinära verksamheten uppdelas, så att styrelsen, som alltjämt skall utöva tillsynen över advokatväsendet, i första hand prövar alla disciplinärenden men till en särskild nämnd, disciplinnämnden, överlämnar sådana ärenden, i vilka styrelsen finner disciplinär åtgärd kunna ifrågakomma. Styrelsen befrias alltså främst från den delen av sina disciplinära uppgifter, som består i vidtagandet av åtgärd mot advokat. Då det är denna del, som framför allt är tyngande och tidsödande, avses erforderlig lättning i styrelsens arbetsbörda skola vinnas genom denna reform.

Inrättandet av en disciplinnämnd har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser, varvid ett par, justitiekanslersämbetet och hovrätten för Nedre Norrland, såsom en förutsättning för tillstyrkandet framhållit, att den nya ordningen icke får medföra någon försämring med avseende å fullgörandet av tillsynsskyldigheten och den disciplinära verksamheten, en förutsättning som dessa myndigheter ansett uppfylld. Även jag vill i princip ansluta mig till förslaget, som synes ägnat att bereda styrelsen nödig arbetslättning utan att menligt inverka på dess hittillsvarande ställning i samfundet eller det behöriga fullgörandet av samfundets disciplinära uppgift.

Vid remissbehandlingen har vissa anmärkningar framställts beträffande formuleringen av regeln om den inbördes kompetensen mellan styrelsen och disciplinnämnden samt rörande nämndens sammansättning och beslutförhet liksom ock i fråga om reglerna för omröstningen i nämnden. Dessa anmärkningar hänför sig emellertid till stadgeförslaget. Jag vill här nämna, att innan frågan om fastställelse av stadgarna blir föremål för avgörande tillfälle bör beredas samfundet att yttra sig över de erinringar remissinstanserna framställt beträffande stadgeförslaget. Med hänsyn härtill ingår jag icke nu på de spörsmål anmärkningarna rör utan torde få återkomma till dem vid anmälan framdeles för Kungl. Maj:t av fråga om fastställelse av samfundets stadgar.

Vad angår den lagtekniska behandlingen av förslaget om inrättande av en disciplinnämnd får jag erinra om att samfundets styrelse i 8 kap. 7 § rättegångsbalken anges som det organ, vilket har att pröva fråga om disciplinär

påföljd för advokat. För att denna uppgift skall kunna överflyttas å en disciplinnämnd fordras tydliggen ändring i en eller annan form av berörda föreskrift. Vid prövning av de olika utvägar som härutinnan står till buds, bland dem den av samfundet föreslagna att lämna 7 § oförändrad i förevarande hänseende och i en särskild paragraf i slutet av 8 kapitlet upptaga nödiga bestämmelser i ämnet, har befunnits, att en reglering av frågan direkt i 7 § är möjlig att åvägabringa, därest man, såsom jag förordat, nu begränsar sig till mera partiella reformer på advokatväsendets område. Denna lagtekniska lösning har också synts mig, om än icke helt fri från invändningar, dock förenad med mindre olägenheter än andra övervägda alternativ. Förslaget innebär, att i de nuvarande båda första styckena i 7 §, där det talas om att »styrelsen» under vissa förutsättningar skall kunna utesluta advokat eller tilldela honom varning eller erinran, lämnas öppet vem ifrågavarande befogenhet tillkommer men i ett nytt tredje stycke anges, att fråga om uteslutning, varning eller erinran prövas av advokatsamfundets styrelse eller, i den mån så bestämts i samfundets stadgar, av annat samfundets organ. Det må framhållas, att genom denna avfattning klargöres, att det åsyftade organet, d. v. s. disciplinnämnden, icke skall i allo utan blott i den mån så bestämts i stadgarna överta den styrelsen åliggande disciplinära uppgiften.

Vissa andra ändringar är påkallade av nämndens inrättande. Dessa berör 7 § sista stycket och 8 § i 8 kap. samt 56 kap. 14 § rättegångsbalken, varjämte en följdändring erfordras i 3 kap. 2 §.

I 7 § sista stycket stadgas nu, att styrelsen äger förordna, att beslut, varigenom någon uteslutits ur samfundet, genast skall gå i verkställighet. Den befogenhet styrelsen sålunda äger skall styrelsen alltjämt behålla, såvitt angår beslut om uteslutning som styrelsen meddelar. Även framgent skall det tillkomma styrelsen att utesluta advokat, som ej längre är behörig att vara advokat men icke själv utträder ur samfundet. Befogenheten att förordna om omedelbar verkställighet skall emellertid också tillkomma disciplinnämnden, när denna på disciplinär grund beslutat om uteslutning. Ordalagen i berörda stycke i 7 § har därför jämkats.

I 8 § första punkten regleras besvärsrätten dels för den som sökt inträde i samfundet men fått ansökan avslagen och dels för advokat som uteslutits ur samfundet, vare sig grunden härtill är underlåtet utträde eller indisciplinärt handlingssätt. Klagorätten anges i stadgandet avse beslut, som meddelats av advokatsamfundets styrelse. Om disciplinnämnd inrättas, bör dess beslut om uteslutning kunna överklagas av den som drabbats därav. 8 § första punkten föreslås därför så omformulerad, att stadgandet skall kunna tillämpas oberoende av om beslut som där avses meddelats av styrelsen eller disciplinnämnden. Vad angår 8 § andra punkten stadgas däri, att justiekanslern äger föra talan mot styrelsens beslut i fråga som avses i 7 §. Även i denna punkt av 8 § anges sålunda styrelsen såsom beslutande organ. Efter inrättande av en disciplinnämnd kommer beslut, som avses i 7 §, att meddelas av nämnden, om saken hänskjulits till denna, och eljest av styrelsen. Redan med hänsyn härtill behöver 8 § andra punkten omarbetas. Vidare för-

håller det sig så, att enligt samfundets förslag justitiekanslerns rätt att klaga till högsta domstolen icke skall avse sådant beslut av styrelsen, vari denna finner disciplinär åtgärd icke kunna ifrågakomma och därför ej hänskjuter saken till disciplinnämnden. Vid missnöje med dylikt beslut skall justitiekanslern i stället äga vända sig till disciplinnämnden och påkalla åtgärd av nämnden, med rätt för honom att fullfölja talan mot dess beslut i saken. Till denna förändring av justitiekanslerns klagorätt bör hänsyn också tagas vid utformningen av 8 § andra punkten. I anslutning till ändringen av 8 § bör stadgandet i 3 kap. 2 § andra stycket rättegångsbalken undergå jämkning.

Enligt 14 § i 56 kap. rättegångsbalken, vilket kapitel handlar om besvär till högsta domstolen mot beslut av hovrätt, skall vad i kapitlet är stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om besvär mot beslut av advokatsamfundets styrelse. I dylikt mål skall dock vissa avvikelser gälla. Bland annat skall tillfälle lämnas styrelsen att inkomma med skriftlig förklaring och att, då part höres muntligen, därvid yttra sig. I sitt förslag till ändringar i rättegångsbalken har samfundet upptagit en bestämmelse, att vad i 56 kap. 14 § om styrelsen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning å disciplinnämnden. Detta innebär bl. a., att det är nämnden — och icke styrelsen — som skall avge förklaring och muntligen yttra sig över besvär mot beslut av nämnden. Hovrätten över Skåne och Blekinge har ifrågasatt lämpligheten härav och under uttalande, att styrelsen i ärenden som hänskjutits till nämnden närmast får en åklagarställning, förordad sådan ändring av förslaget, att det skall ankomma på styrelsen och icke på nämnden att avge förklaring och muntligen yttra sig över besvär mot nämndens beslut. Det synes mig emellertid knappast riktigt att anse styrelsen vanligen intaga åklagarställning i de ärenden styrelsen hänskjutit till nämnden. Jag vill härvid — jämväl med anledning av vad juristförbundet anfört i sitt remissvar — erinra om att stadgekommittén i sitt betänkande talat om en dylik åklagarställning allenast för en helt ringa grupp av ärenden, nämligen sådana, där styrelsen själv mot en advokat riktar anmärkningar av den art, att disciplinär åtgärd kan ifrågasättas. Härvid åsyftas framför allt de fall, då hänskjutandet till nämnden föranledes av anmärkningar, som framkommit vid en räkenskapsgranskning. I det stora flertalet av disciplinnämnden avgjorda ärenden torde det däremot te sig tämligen främmande att uppfatta styrelsen såsom mer eller mindre likställd med en åklagare. Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag funnit mig böra i sak godtaga samfundets förslag. I formellt avseende har jag ansett de behövliga ändringarna böra göras i 56 kap. 14 § rättegångsbalken.

Beträffande formen för bedrivande av advokatverksamhet anförde departementschefen: Jag biträder samfundets förslag att borttaga möjligheten till dispens från förbudet att driva advokatverksamhet i aktiebolags form. Såsom stadgekommittén framhållit, är det knappast möjligt att för eftergivande av förbudet i visst fall åberopa skäl, som ej lika väl kan åberopas i flertalet andra fall. Enligt vad jag inhämtat finnes icke nu någon advokat, som driver sin rörelse i aktiebolags form.

Vad slutligen angår frågan om verkan av advokats flyttning ur riket anförde departementschefen: Jag delar samfundets uppfattning att advokats skyldighet att utträda ur samfundet vid utflyttning ur riket icke bör vara ovillkorlig. Möjlighet att kvarstå såsom ledamot av samfundet bör sålunda finnas exempelvis för advokat, som utflyttar ur riket för att fullgöra ett uppdrag för någon internationell organisation. Jag föreslår därför sådan ändring av 8 kap. 7 § rättegångsbalken, att styrelsen skall kunna medge undantag från utträdesplikten.

Lagrådet

Beträffande förevarande del av det framlagda förslaget uttalade lagrådet i fråga om justitiekanslerns rätt att påkalla åtgärd mot advokat bl. a. följande:

Beträffande justitiekanslerns initiativrätt synes tanken vara den, att han hos styrelsen skall påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sina plikter, och att han, först om styrelsen finner disciplinär åtgärd ej ifrågakomma och därför ej hänskjuter saken till disciplinnämnden, i stället äger vända sig till nämnden och påkalla åtgärd av denna. Rätten för justitiekanslern att vända sig till nämnden torde lämpligen böra komma till uttryck i stadgandet i 6 § andra stycket, i synnerhet som fall torde kunna tänkas, då justitiekanslern ej har anledning att först hänvända sig till styrelsen, exempelvis om han är missnöjd med styrelsens beslut att lämna anmälan, som gjorts av enskild, utan åtgärd.

Lagrådet föreslår därför ett tillägg i 6 § andra stycket så att däri kommer att stadgas, att justitiekanslern äger att hos styrelsen eller, i den mån så bestämts i stadgarna, hos annat samfundets organ påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt eller ej längre är behörig att vara advokat.

I övrigt föranledde förslaget i denna del icke något uttalande av lagrådet.

I det nu framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken har vad lagrådet enligt ovan anfört beaktats.

IV. Förordnande av stämningsmän

Sedan rådmannen *W. von Schéele* i Stockholm i skrivelse den 15 januari 1962 väckt fråga om ändring av rättegångsbalkens regel om förordnande av stämningsmän, har inom justitiedepartementet upprättats en den 6 november 1962 dagtecknad promemoria (stencilerad) med förslag till ändrad lydelse av 33 kap. 24 § rättegångsbalken, i vilket lagrum bestämmelser i ämnet är meddelade.

Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av Göta hovrätt, rådhusrätterna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Uppsala, Umeå och Östersund, häradshövdingarna i Södra Roslags domsaga,

Askims och Mölndals domsaga, Gällivare domsaga och Torna och Bara domsaga, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Föreningen Sveriges landsfiskaler samt Sveriges advokatsamfund.

Redogörelse för innehållet i förenämnda departementspromemoria och i angivna yttranden lämnas i proposition å s. 42—48.

Gällande rätt m. m.

Enligt 33 kap. 24 § rättegångsbalken åligger det underrätt att förordna erforderligt antal stämningsmän att, då de därför anlitas, verkställa delgivning. Förordnande skall enligt samma lagrum meddelas för visst kalenderår eller del därav. Om skäl är därtill, må förordnande av rätten återkallas. Fjärdingsman skall utan särskilt förordnande vara stämningsman. Förteckning å dem som är förordnade till stämningsmän skall finnas anslagen å rättens dörr och vara för allmänheten tillgänglig å rättens kansli.

En närmare redogörelse för förarbetena till gällande stadgande om tidsbegränsning av stämningsmannaförordnanden lämnas i departementspromemorian. Här må i korthet rörande dessa förarbeten endast anmärkas följande. Bestämmelser av enahanda innehåll som de nyssnämnda fanns intagna i den äldre rättegångsbalken, 11 kap. 37 § i den lydelse denna paragraf erhöll genom lag den 1 mars 1935. Dessförinnan upptog den äldre rättegångsbalken icke någon bestämmelse om att förordnande av stämningsman skulle meddelas för viss tid, utan det torde ha varit vanligt att förordnandena meddelades för livstiden. Införandet av tidsbegränsningen ägde samband med det bevisvärde, som i nyssnämnda lag tillerkändes intyg av stämningsman om delgivning. I proposition (nr 5) till 1935 års riksdag med förslag till nämnda lag uttalade dåvarande chefen för justitiedepartementet sålunda, att det icke behövde möta betänkligheter mot att låta intyg av allenast en stämningsman gälla som fullt bevis om delgivning, blott domstolarna sattes i tillfälle att utöva en mera verksam kontroll å stämningsmännen än som då skedde. I ändamål att möjliggöra en dylik kontroll ansåg sig departementschefen böra i främsta rummet förorda att stämningsmannauppgiftet inskränktes till viss kortare tid. I ett inom departementet upprättat lagutkast, som efter remissbehandling lagts till grund för propositionen, hade i detta hänseende föreslagits att förordnandena skulle avse visst kalenderår eller del därav. En sådan bestämmelse fann departementschefen också ur ordningssynpunkt mest ändamålsenlig. Mot förslaget i denna del hade, enligt vad som framhölls i propositionen, från en del remissmyndigheters sida riktats erinringar, huvudsakligen motiverade därav att förfarandet med årligen återkommande förordnanden ansetts omständligt och dyrbart. Vad sålunda anförts innefattade enligt departementschefens mening dock icke tillräckliga skäl att på denna punkt frångå förslaget. Vid lagrådsgranskningen av departementschefens förslag lämnades den förordade bestämmelsen om begränsning av stämningsmannaförordnande till visst kalenderår eller del därav utan erinran av lagrådets flesta ledamöter.

En ledamot av lagrådet hemställde emellertid i särskilt yttrande, att den berörda bestämmelsen skulle utgå, och framhöll därvid att den i alltför hög grad skulle orsaka underrätterna besvär utan motsvarande nytta och att den ej heller kunde anses innefatta en nödvändig förutsättning för genomförandet av förslaget i övrigt. Korrektiv i nödig omfattning mot att stämningmannaskap bibehölls, där så ej lämpligen borde ske, ansåg samme ledamot kunna vinnas genom den i förslaget upptagna bestämmelsen om befogenhet för domstolen att återkalla förordnande. Detta yttrande föranledde icke departementschefen att frångå förslaget. Riksdagen antog lagförslaget med den utformning det erhållit i propositionen. Bestämmelsen om stämningmannauppsdragets inskränkande till viss tid överfördes sedermera oförändrad till nya rättegångsbalken.

I den inledningsvis berörda skrivelsen har rådmannen von Schéée ifrågasatt om icke förutsättningar nu föreligger för en lagändring av innebörd att stämningmannaförordnanden i fortsättningen må kunna meddelas utan tidsbegränsning. I skrivelsen framhålles bl. a. att de årligen återkommande stämningmannaförordnandena vid Stockholms rådhusrätt föranleder ett högst avsevärt arbete, som skulle kunna inbesparas, om bestämmelsen om tidsbegränsning upphävdes.

Yttrandena

Uti departementspromemorian framlagt förslag att stämningssman skulle kunna förordnas för längre tid än ett år, med skyldighet dock för rätten att årligen pröva förordnandets bestånd, har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde föredragande departementschefen bl. a. följande:

Underrätt skall enligt 33 kap. 24 § rättegångsbalken förordna erforderligt antal stämningssmän att, då de därför anlitas, verkställa delgivning. Sådant förordnande får enligt samma lagrum endast meddelas för visst kalenderår eller del därav. Härav följer, att underrätt har att årligen utfärda nya stämningssmannaförordnanden. Nytt förordnande meddelas vanligen dem som förut varit förordnade till stämningssmän. I praktiken innebär sålunda förfarandet regelmässigt att givna stämningssmannauppsdrag förlänges på ett år i sänder, ehuru nytt förordnande måste utfärdas för varje förlängningsperiod. Det årligen återkommande arbetet med utfärdande av nya stämningssmannaförordnanden tager för de större underrätternas del en icke helt obetydlig tid i anspråk. Det är därför naturligt, att man från domstols-håll tagit upp frågan om sådan ändring av nuvarande ordning, att detta arbete väsentligen besparas domstolarna.

Den nu föreskrivna tidsbegränsningen av stämningssmannaförordnande

har till syfte att åvägabringa en återkommande prövning huruvida den som erhållit förordnande såsom stämmingsman även fortsättningsvis bör inneha dylikt uppdrag. En sådan kontroll kan icke lämpligen undvaras. Däremot kan ifrågasättas, om icke kontrollen skulle kunna på tillfredsställande sätt utövas utan att nya förordnanden, på sina håll till stort antal, skall behöva år efter år utfärdas.

I promemorian har förslag framlagts om sådan ändring av 33 kap. 24 § rättegångsbalken att underrätt icke skall behöva begränsa stämmingsmannaförordnande till visst kalenderår eller del därav utan kunna meddela dylikt förordnande även för längre tid än nu sagts eller tills vidare, dock med skyldighet för underrätten att årligen pröva beståndet av meddelat förordnande. Vad sålunda föreslagits har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissorganen. Även för egen del anser jag mig kunna biträda förslaget. Dess genomförande är ägnat att medföra en viss arbetsbesparing för domstolarna utan att den på detta område erforderliga kontrollen eftersättes.

Den föreslagna lagändringen bör lämpligen träda i kraft den 1 juli 1963, så att de nya reglerna kan tillämpas, när underrätterna i slutet av innevarande år meddelar förordnanden av stämmingsmän för tiden efter årets utgång.

V. Bevisuppgift i överrätt m. m.

Rättegångskommittén har den 6 juni 1961 överlämnat en promemoria (stencilerad) angående protokollföring av utsagor m. m. I promemorian har jämväl framlagts vissa förslag rörande bevisuppgift i fullföljdsinlaga till överrätt. Yttranden över denna promemoria har efter remiss avgivits av riksåklagarämbetet, samtliga hovrätter, Stockholms rådhusrätt, Göteborgs rådhusrätt, utredningen om hovrätternas domförhet, trafikmålskommittén, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges häradsövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Föreningen Sveriges landsfogdar, Föreningen Sveriges stadsfiskaler, Föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges juristförbund och Domstolarnas kanslipersonalförening. Av riksåklagarämbetet har överlämnats yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Gällande rätt

Huvudregeln om anteckning av utsagor i protokoll finns i 6 kap. 6 § rättegångsbalken. Paragrafen har följande lydelse:

I protokoll skall antecknas utsaga av vittne, sakkunnig, part under sanningförsäkran eller målsägande, då han höres i anledning av åklagarens talan, i den omfattning utsagan kan antagas vara av betydelse i målet, samt vad rätten vid syn å stället iakttager.

Vid huvudförhandling i hovrätt vare ej nödigt att i protokollet antecknas

utsaga eller iakttagelse, som nu sagts, med mindre anteckning därav kan antagas bliva av betydelse vid fullföljd till högsta domstolen. Ej heller vare sådan anteckning nödig vid huvudförhandling i högsta domstolen.

Enligt 9 § i nämnda kapitel äger rätten förordna att utsaga av part, målsägande, vittne eller sakkunnig i stället för att antecknas i protokollet skall upptagas genom stenografi eller på fonetisk väg.

Jämlikt 11 § protokollskungörelsen skall stenogram och fonogram över utsaga som upptagits enligt 6 kap. 9 § rättegångsbalken återges i vanlig skrift, när rätten eller vid fullföljd av talan högre rätt finner det erforderligt eller part eller annan begär avskrift.

I rättegångsbalkens 50 kap. ges bestämmelser angående vadetalan i tvistemål. Vill vadekäranden åberopa bevis, som ej förebragts tidigare, skall han enligt 4 § i vadeinlagan uppge beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid vadeinlagan. Vill käranden eljest att vittne eller sakkunnig eller part under sanningsförsäkran skall höras inför rätten eller syn å stället skall hållas, skall han ange det i vadeinlagan jämte skälen därtill. Motsvarande regler gäller enligt 9 § för vadesvaranden i tvistemål med avseende på innehållet i genmålet.

Vad nu sagts om vadeinlaga och genmål i tvistemål gäller även brottmål (51 kap. 4 och 9 §§ rättegångsbalken).

I besvärslinlaga till hovrätt skall klaganden enligt 52 kap. 3 §, om han vill åberopa bevis som ej förebragts tidigare, uppge beviset och vad han vill styrka därmed. Skriftligt bevis skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid besvärslinlagan. Jämlikt 8 § i samma kapitel har förklaranden att iakttaga motsvarande regler.

Enligt 55 kap. 4 § rättegångsbalken skall revisionskärande, därest han vill åberopa tidigare icke förebragt bevis, i revisionsinlagan uppge beviset och vad han vill styrka därmed. I tvistemål skall käranden uppge anledningen till att beviset ej förebragts tidigare. Åberopar käranden skriftligt bevis, skall det i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid revisionsinlagan. Samma föreskrift gäller jämlikt kapitlets 9 § för revisionssvaranden i fråga om genmålet.

I fråga om besvärslinlaga och förklaring i högsta domstolen gäller enligt 56 kap. 4 och 9 §§ rättegångsbalken motsvarande regler som i besvärsförfarandet i hovrätt.

För vissa förarbeten samt för innehållet i en till rättegångskommittén överlämnad framställning av presidenterna i rikets hovrätter om utredning rörande domstolarnas skyldighet att protokollföra utsagor m. m. ävensom för rättegångskommitténs överväganden i förevarande ämne lämnas redogörelse i propositionen å s. 51—53.

Remissyttrandena

Det stora flertalet remissinstanser delar av rättegångskommittén uttalad uppfattning, att de nuvarande föreskrifterna om skyldighet för domstol att föra protokoll icke bör ändras. Några remissinstanser förordar dock att spörsmålet utredes ytterligare. Av kommittén framlagt förslag till ändring av reglerna om bevisuppgift i fullföljdsinlägga och genmål, varigenom skulle införas skyldighet för part att i nämnda rättegångsskrifter lämna uppgift om all den bevisning han önskar åberopa i överinstansen, har tämligen genomgående tillstyrkts eller i princip lämnats utan erinran.

Närmare redogörelse för avgivna yttranden lämnas i propositionen s. 54—56, vartill utskottet får hänvisa.

Departementschefen

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen bl. a. följande:

Rättegångskommittén, i vars uppdrag ingått att undersöka möjligheter-
na att inskränka protokolleringsskyldigheten, har icke ansett någon be-
gränsning därav böra ske och kommitténs ståndpunkt härutinnan har gil-
lats av det stora flertalet remissorgan. Med detta utrednings- och remiss-
resultat vill det förefalla som om reglerna om själva protokolleringsskyldig-
heten skulle lämna föga utrymme för några rationaliseringsåtgärder. Jag
har icke för avsikt att i förevarande ärende närmare ingå härpå men vill
dock till belysning av det sagda framhålla, att bevisutsagor, som i och för
sig omfattas av protokolleringsskyldigheten, kan — i stället för att anteck-
nas i protokoll — upptagas fonetiskt och att denna utväg anlitas i mycket
vidsträckt omfattning av våra domstolar. Med denna upptagningsmetod blir
själva upptagningen knappast något arbetskrävande eller eljest tyngande
moment.

Vad som däremot emellanåt kräver åtskilligt arbete är utskriften av fonogrammen. Det är därför naturligt, att utskriftsskyldigheten under senare tid kommit att stå i blickpunkten för rationaliseringssträvanden på protokol-
lsgöromålens område. Medan det ursprungligen ålåg domstolen att all-
tid låta utskriva fonogram — liksom för övrigt även stenogram — över be-
visutsagor oberoende av om något aktuellt behov därav förelåg, har ut-
skriftsskyldigheten — jämsides med andra reformer i syfte att lätta pro-
tokollarbetet — i olika etapper modifierats, så att fonogram och stenogram
för närvarande icke behöver återges i vanlig skrift i andra fall än då rätten
eller, vid fullföljd av talan, högre rätt finner det erforderligt eller part eller
annan begär avskrift. I den stora mängden av mål, som icke fullföljes till
högre instans, torde därför numera i regel icke någon utskrift av fonogram
eller stenogram ske. Att man sålunda redan nått ganska långt i strävandena
att begränsa utskriftsarbetet, hindrar icke, att man låter sig angeläget vara
att ytterligare nedbringa detta arbete, så långt möjlighet därtill erbjuder sig.

En viss ytterligare reduktion av utskriftsarbetet synes ligga inom räckhåll, om skyldigheten att lämna bevisuppgift i överinstans utformas något annorlunda än för närvarande. När högre rätt skall taga ställning till frågan, om eller i vad mån utskrift av fonogram eller stenogram skall införas från underinstansen, är det uppenbarligen av värde för överrätten att veta, huruvida eller i vilken utsträckning parterna i överrättsprocessen vill åberopa bevisupptagning, som skett i lägre instans. Likväl finnes för närvarande icke någon skyldighet stadgad för parterna att lämna uppgift härutinnan. Följden härav kan lätt bli, att överrätten ser sig nödsakad att för säkerhets skull rekvirera utskrift av samtliga bevisutsagor, som upptagits i lägre rätt. På så sätt kan stundom utskrift komma att ske av utsagor, som icke längre har aktualitet i målet. Bland annat för att förebygga detta bör parterna vara pliktiga att i fullföljdsinlaga och genmäle uppge all den bevisning, som de önskar åberopa i överinstansen. Det förslag härom, som rättegångskommittén framlagt och som tämligen allmänt godtagits av remissorganen, kan jag alltså i princip biträda. Även om en sådan reform icke kan väntas medföra någon betydande reduktion av utskriftsarbetet, bör man likväl ej förspilla något tillfälle till rationalisering av protokollsgöromålen. Onödigt utskriftsarbete kan därigenom förebyggas exempelvis i det icke helt sällsynta fall, då en part ej vill i överrätt åberopa ett i lägre instans avgivet vittnesmål, därför att detta visat sig icke ha det värde parten förväntat sig. Detsamma gäller för det fall, att den i underinstans avgivna bevisutsagan hänför sig till del av målet som icke har aktualitet i överinstansen. Med hänsyn till stadgandet i 36 kap. 16 § andra stycket rättegångsbalken lär däremot utskrift av vittnesmål icke utan vidare kunna undvaras, när vittne skall höras på nytt i överinstansen.

Även andra måhända än mer vägande skäl än önskemålet att i ytterligare någon mån nedbringa utskriftsarbetet talar för en reform i här angiven riktning. En skyldighet för part att i fullföljdsinlaga och genmäle lämna uppgift om all den bevisning han önskar åberopa i överinstansen och vad han vill styrka med varje särskilt bevis är ägnad att bättre än nuvarande ordning klarlägga processläget i överinstansen. Härmed vinnes bl. a. ökade möjligheter för part att säkert bedöma behovet av motbevisning och för överrätten att planlägga förhandlingen i målet och annat domstolen ävlande arbete.

Införande av skyldighet för part att i fullföljdsinlaga eller genmäle lämna fullständig bevisuppgift föranleder ändringar i 50 kap. 4 och 9 §§, 51 kap. 4 och 9 §§, 52 kap. 3 och 8 §§, 55 kap. 4 och 9 §§ samt 56 kap. 4 och 9 §§. Vid lagtextens utformning bör vissa påpekanden, som gjorts under remissbehandlingen, beaktas.

Lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1963. Föres talan mot dom eller beslut som meddelats före lagens ikraftträdande, bör äldre lags regler om skyldighet för parterna att lämna bevisuppgift i den högre rätten fortfarande tillämpas.

VI. Vissa ändringar i militära rättegångslagen

I skrivelse den 10 december 1960 har riksdagens militieombudsman hos Kungl. Maj:t väckt fråga om vissa ändringar i militära rättegångslagen. Över denna skrivelse har efter remiss yttranden avgivits av hovrätten för Nedre Norrland, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Föreningen Sveriges auditörer och Sveriges advokatsamfund. Överbefälhavaren har bifogat yttranden från de tre försvarsgrenscheferna.

Redogörelse för nämnda skrivelse lämnas i propositionen å s. 59—60.

Gällande rätt

I 20 § militära rättegångslagen stadgas att auditör är jämte den bestraffningsberättigade ansvarig för beslut, som denne fattar på tillstyrkan av auditören. Enligt 38 § samma lag skall — med vissa i 39 § angivna undantag — yttrande av auditören inhämtas, innan disciplinstraff ålägges; även eljest skall, innan beslut meddelas i disciplinmål, yttrande av auditören inhämtas, om det med hänsyn till sakens beskaffenhet finnes erforderligt och kan ske utan olägenhet. Jämlikt 41 § i lagen skall över bestraffningsberättigad befattningshavares handläggning av disciplinmål i princip föras protokoll, vari antecknas auditörens yttrande och den bestraffningsberättigades beslut. Slutligt beslut i disciplinmål skall enligt 13 § militära rättsvårdskungörelsen underskrivas av den bestraffningsberättigade och, där auditörens yttrande inhämtats, kontrasigneras av denne. Kontrasignation erfordras dock ej, om auditörens yttrande avgivits skriftligen och beslutet till alla delar överensstämmer med yttrandet. Om auditören icke biträder beslutet, skall detta på lämpligt sätt anmärkas i samband med kontrasignationen. I 42 § militära rättegångslagen föreskrives att beslut i disciplinmål, varigenom disciplinstraff, förverkandepåföljd eller ersättningsskyldighet ålagts, ofördröjligen skall skriftligen delges den mot vilken beslutet riktar sig. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga, om han vill klaga över beslutet.

Beträffande ersättningsmål stadgas i 62 § militära rättegångslagen att, innan ersättningsskyldighet ålägges, auditörens yttrande skall inhämtas angående frågan om förhandenvaron av sådan skyldighet och om ersättningens belopp. I 63 § samma lag föreskrives att beträffande protokoll i ersättningsmål skall vad i lagens 41 § stadgas äga motsvarande tillämpning. Beslut, varigenom ersättningsskyldighet ålagts, skall skriftligen delges den ersättningsskyldige. Det skall innehålla underrättelse om vad som skall iakttagas vid klagan över beslut. I 23 § militära rättsvårdskungörelsen ges föreskrifter — av enahanda innehåll som i kungörelsens 13 § — rörande kontrasignation av auditören i ersättningsmål.

Yttrandena

Praktiskt taget samtliga remissinstanser har ställt sig positiva till förslaget, att vid delgivning av beslut i disciplinmål enligt 42 § militära rättegångslagen den, mot vilken beslutet riktar sig, i förekommande fall bör under rättas om att auditören icke biträtt beslutet.

Närmare redogörelse för remissyttrandena återfinnes i propositionen å s. 60—62.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde föredragande departementschefen: 42 § militära rättegångslagen innehåller bestämmelser, som syftar till att sätta den i disciplinmål lagförde i tillfälle att bedöma, huruvida skäl till fullföljd föreligger, och att tillförsäkra honom kännedom om tid och sätt för fullföljd av talan i målet. I detta lagrum stadgas nämligen, att beslut i disciplinmål, varigenom disciplinstraff, förverkandepåföljd eller ersättningskyldighet ålagts, ofördröjligen skall skriftligen delges den mot vilken beslutet riktar sig samt att beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga, om han vill klaga över beslutet. Liknande bestämmelser är för ersättningsmålens del meddelade i 63 § militära rättegångslagen.

Riksdagens militieombudsman har förordat sådant tillägg till 42 § militära rättegångslagen, att om auditör uttalat skiljaktig mening, den dömde jämväl skall få besked härom. I anslutning härtill har militieombudsmannen framfört tanken på en liknande komplettering av 63 § militära rättegångslagen. De sålunda föreslagna eller ifrågasatta reformerna har vunnit tämligen allmän anslutning från remissorganens sida. Med hänsyn till de av militieombudsmannen närmare berörda särdrag, som gällande rätts behandling av disciplin- och ersättningsmålen uppvisar i förhållande till annan rättsskipning, anser jag också för egen del motiverat, att den i disciplin- eller ersättningsmål dömde får besked om en för fullföljdsfrågans bedömande så betydelsefull omständighet som att auditören haft annan mening än den beslutande. Jag förordar därför, att en sådan ordning införes. Detta kan lämpligen ske i form av tillägg till 42 och 63 §§ militära rättegångslagen, i vilka närliggande frågor regleras.

Lagrådet

Utöver vad ovan antecknats under III har förevarande lagförslag icke föranlett något uttalande av lagrådet.

Utskottet

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet får alltså hemställa,
att förevarande proposition, nr 156, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 maj 1963

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Nyström, Arvidson, Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Hilding och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Landgren, Östrand, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås, Fröding och fröken Bergegren.